

S2-oppimäärän mukaan opiskelevien perusopetuksen oppilaiden näkemyksiä kielellisen tuen tarpeista eri oppiaineissa

Tässä tekstissä tarkastelemme sitä, missä oppiaineissa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) -oppimäärän mukaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiainetta opiskelevat oppilaat itse kokevat tarvitsevansa kielellistä tukea. S2-opetus ei voi vastata kaikkiin opetuskielen oppimisen haasteisiin ja toisaalta koulun opetuskielen oppimisen tuen tarpeiden erottaminen muista oppimisen tuen tarpeista on haastavaa. Koulun opetuskielen oppimisen tuen tarpeita tulisikin tarkastella laajemmin kaikkien oppiaineiden näkökulmasta.

Teksti Raisa Harju-Autti, Hanna-Maija Sinkkonen ja Minna Kyttälä

Perusopetuksessa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine jaetaan suomen kielen osalta suomen kieli ja kirjallisuus (S1) -oppimäärään sekä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) -oppimäärään. Kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen Suomessa on kasvattanut myös S2-oppimäärän mukaan suomea opiskelevien oppilaiden määrää. Lukuvuonna 2019–2020 S2-oppimäärän mukaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiainetta opiskelevien oppilaiden lukumäärä vuosiluokilla 1–9 oli 35 934, kun lukuvuonna 2021–2022 luku oli jo 42 906 (Vipunen, 2023). Tällä hetkellä Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan kasvattaa S2-oppimäärän mukaan suomea ja kirjallisuutta opiskelevien oppilaiden määrää eri puolilla

Suomea (Opetushallitus, jatkossa OPH, 2023a).

Mitä S2-opetus on?

S2-oppimäärää opiskellaan perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 viikoittain jopa seitsemän oppitunnin verran, kun taas vuosiluokilla 7–9 oppitunteja on 3–4 viikossa (Valtioneuvoston asetus 793/2018). Oppilas opiskelee suomea ja kirjallisuutta S2-oppimäärän mukaan silloin, ”kun oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei anna edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä

Kuvituskuva: Unsplash.

vuorovaikutuksessa” (OPH, 2023b). Viime kädessä huoltaja päättää, opiskeleeko oppilas suomea S1- vai S2-oppimäärän mukaisesti.

S2-oppimäärän mukaan opiskelevien oppilaiden kieli- ja koulutaustat vaihtelevat: siinä missä osa S2-opetukseen osallistuvista oppilaista on syntynyt Suomessa ja asunut täällä jo useita vuosia, osa oppilaista on juuri siirtynyt perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Käsite ”S2-oppilas” on näin ollen hyvin epätarkka, eikä sen avulla voi tehdä kattavia päätelmiä esimerkiksi oppilaan taidoista koulun opetuskielessä muissa oppiaineissa.

Tällä hetkellä S2-opetuksesta, sen merkityksestä ja olemuksesta, keskustellaan julkisuudessa runsaasti. Se, mitä S2-opetus perusopetuksessa tarkoittaa, jää keskusteluissa kuitenkin usein epäselväksi. S2-opetuksella on omat sisällöt, tavoitteet ja arviointikriteerit, eikä se ole tukiopetusta (OPH, 2023b). Ei ole kuitenkaan ihme, että julkinen

keskustelu on epätarkkaa, kun tuoreessa tutkimuskirjallisuudessakin S2-opetus rinnastetaan erityisopetukseen (ks. Helakorpi ym., 2023). Vaikka Helakorpi kollegoineen (2023) tuo sinänsä ansiokkaasti esiin sen, että kielenoppimisen tukimuotoihin tulisi kiinnittää aiempaa tarkempaa huomiota, tukimuotojen kehittäminen ei ole pelkästään erityisopetuksen asia.

Aivan viime aikoina S2-käsite on joutunut aiempaa negatiivisempaan valoon. S2-etuliitteestä, tai pikemminkin sen huolimattomasta käytöstä, on tullut leima, joka yhdistetään heikompaan koulumenestykseen perusopetuksessa¹, epäonnistuneisiin koulutuspolkuihin korkea-asteelle² sekä asuinalueiden eriytymiseen³.

Aineenopettajavetoisessa yläkoulussa S2-opetus ei voi yksin vastata esimerkiksi valmistavasta opetuksesta siirtävien oppilaiden kaikkiin kielenoppimi-

¹ <https://yle.fi/a/74-20016772>

² <https://yle.fi/a/3-11439087>

³ <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009406210.html>

Kuvituskuva: Unsplash.

sen tuen tarpeisiin. Perusopetukseen valmistavan opetuksen tuntimäärä on 900 tai 1000 tuntia luokka-asteesta riippuen, mikä tarkoittaa käytännössä noin yhden lukuvuoden aikana suoritettavia opintoja. Valmistavan opetuksen aikana edistetään oppilaan suomen tai ruotsin kielen taitoa, tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä harjoitellaan tarvittavia valmiuksia perusopetusta varten (OPH, 2015). Perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetuksen ryhmiin siirtyvät kielenoppijat opiskelevat koulun opetuskieltä kaikilla muillakin opitunneilla, minkä vuoksi kielitietoinen pedagogiikka ja kielellinen vastuullisuus ovat tärkeitä jokaisen oppiaineen opetuksessa. Kielitietoinen pedagogiikka on tärkeää etenkin siksi, että uuden kielen oppimisessa kestää tutkitusti useita vuosia (esim. Cummins, 2016), mutta myös koulun opetuskieltä ensikielenään puhuvat oppilaat hyötyvät

kielitietoisesta pedagogiikasta.

Tuoreista selvityksistä (Owal Group, 2022; Venäläinen ym., 2022) ja tutkimuksista (Harju-Autti ym., 2022; Heikkola ym., 2022) käy ilmi, että kielitietoisesta pedagogiikan kehittämiseksi on tehtävä vielä paljon töitä opettajankoulutuksessa ja opettajien täydennyskoulutuksessa. Lisäksi on tärkeää huomioida, että koulun opetuskielen oppimisen tuen tarpeiden erottaminen muista oppimisen tuen tarpeista on haastavaa (Sinkkonen ym., 2011).

Tarkastelemme seuraavaksi sitä, missä oppiaineissa S2-oppimäärän mukaan opiskelevat yläkouluikäiset oppilaat itse kokevat tarvitsevansa kielellistä tukea. Aineisto on osa yläkouluikäisten oppilaiden koulunkäyntiin liittyvää laajempaa kyselytutkimusta, josta on tätä artikkelia varten otettu tarkasteluun S2-oppilaat.

Taulukko 1. Kielellisen tuen tarpeen maininnat oppiaineittain

Oppiaineryhmä	Oppiaine	Mainintojen määrä
Matemaattiset aineet	Matematiikka	14
	Fysiikka	10
	Kemia	7
	Tietotekniikka	1
Reaaliaineet	Historia	12
	Yhteiskuntaoppi	5
	Biologia	11
	Maantiede	4
Kielet	Ruotsi	10
	Englanti	7
	Saksa	1
	Äidikieli ^a Suomi ^b S2	1 1 1
Taitoaineet	Musiikki	1

a = oppilaan vastauksesta ei käy ilmi, viittaako hän omaan äidinkieleensä vai äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineeseen; b = oppilaan vastauksesta ei käy ilmi, viittaako hän S1- vai S2-oppimäärään.

S2-oppilaiden kielellisen tuen tarpeet oppiaineittain

Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeella, johon vastasi 77 yläkoulussa opiskelevaa oppilasta, jotka ilmoittivat opiskelevansa suomea toisena kielenä (S2-oppimäärä). Kun kysyttiin, minkä oppiaineen opiskelussa oppilaat tunsivat tarvitsevansa koulussa kielellistä tukea, hieman alle kolmannes vastaajista (n = 22) jätti vastaamatta kohtaan tai ilmoitti, että tuen tarvetta ei ollut. Muut 55 oppilasta ilmoittivat 1–5 oppiainetta, jotka he kokivat haasteellisiksi ja joihin he toivoivat saavansa kielellistä tukea. Taulukkoon 1 on kerätty maininnan saaneet oppiaineet oppiaine-

neryhmittäin. Eniten mainintoja keräsivät matematiikka, historia, biologia, ruotsi ja fysiikka.

Taulukossa eriteltyjen vastausten lisäksi neljä oppilasta vastasi laajemmin mainitsematta kuitenkin tarkasti kaikkia vaikeina kokemiaan oppiaineita (esim. ”Monissa, mutta se on vaihtelevaa” tai ”Melkein ei missään”).

Yli puolet niistä oppilaista (n = 29/55), jotka raportoivat kielellisen tuen tarpeista eri oppiaineissa, koki tarvitsevansa tukea kahdessa tai useammassa oppiaineessa. Tuen tarve useammassa kuin kolmessa oppiaineessa oli tähän tutkimukseen osallistuneiden joukossa harvinaista. Kaksi oppilasta ilmoitti

tarvitsevansa tukea neljässä oppiaineessa ja niin ikään kaksi oppilasta kertoi kokevansa vaikeuksia viidessä eri oppiaineessa (esim. matematiikka, maantieto, kemia, englanti, fysiikka).

Pohdinta

Tulokset osoittavat, että suomea toisena kielenä opiskelevien yläkoululaisten kielellisen tuen tarpeet jakautuvat hyvin laajasti eri oppiaineisiin. Tulokset tukevat käsitystä siitä, että S2-opetuksella ei voida vastata kaikkiin opetuskielen oppimisen haasteisiin (ks. myös Harju-Autti, 2022).

Tällä hetkellä S2-opetuksesta ja sen roolista koulutusjärjestelmässämme käydään esimerkiksi sosiaalisessa mediassa vilkasta keskustelua, jossa kokonaisuuden ydinasiat saattavat välillä jäädä epäselviksi. Olisikin välttämätöntä, että keskustelussa huomioitaisiin olemassa olevat reunaehdot, kuten esimerkiksi se, että S2-opetus ei ole muiden oppiaineiden oppimiseen suunnattu pedagoginen tukimuoto, vaikka tiedonalojen kielen hallinnan kehittäminen kuuluukin S2-opetuksen opetussuunnitelman tavoitteisiin.

Perusopetusta ohjaavat perustetekstit edellyttävät kielitietoista pedagogiikkaa kaikilta opettajilta (OPH, 2014).

Lähteet

Cummins, J. (2016). Reflections on Cummins (1980), “The cross-lingual dimensions of language proficiency: Implications for bilingual education and the optimal age issue. *TESOL Quarterly* 50(4), 940–944. <https://doi.org/10.1002/tesq.339>

Kielitietoisen pedagogiikan vahvistaminen opettajien tutkinto- ja täydennyskoulutuksessa on avainasemassa kaikkien oppilaiden kannalta: jokaisen oppiaineen kieli on oppilaalle kuin uusi kieli. Kielitietoisen pedagogiikan lisäksi tarvitaan myös kielellisesti tuettua opetusta oppilaille, jotka siirtyvät perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen, sillä noin vuoden kestävä valmistavan opetuksen jälkeen oppilas on kielenoppija vielä useiden vuosien ajan (Harju-Autti, 2022). Kielellisesti tuetulla opetuksella tarkoitetaan kielipedagogista tukea, joka kohdennetaan koulun opetuskielen ja oppiainesisältöjen oppimiseen joustavasti joko samanaikaisopetuksessa tai erillisopetuksessa. Kehittyvän kielitaidon ja oppimisvaikeuksien erottamiseen tarvitaan myös lisää tietoa, taitoa ja välineitä.

S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden omat näkemykset kielellisen tuen tarpeesta ovat aivan keskeisessä asemassa, kun opetusta kehitetään vastaamaan kaikkien oppilaiden tarpeisiin. Vaikka kielellisen tuen tarpeita voi olla kenellä tahansa, kielitaustasta riippumatta, S2-oppimäärän mukaan opiskelevien oppilaiden kielellisen tuen tarpeiden tunnistaminen ja tuen tarpeisiin vastaaminen järjestelmätasolla on välttämätöntä.

Harju-Autti, R. (2022). *Kielellisesti tuettu opetus: Yläkouluikäiset maahanmuuttajaoppilaat opetuskieltä ja oppiainesisältöjä oppimassa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 711. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2666-1>

Harju-Autti, R., Alisaari, J. & Yli-Jokipii, M. (2022). Kielitietoisuus osana koulun arkea ja laaja-alaista osaamista. Teoksessa P. Nilivaara, N. Hienonen, M. Saarnio & M.-P. Vainikainen (toim.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa. Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (s. 144–156). Gaudeamus.

Heikkola, L. M., Alisaari, J., Vigren, H. & Commins N. L. (2022). Requirements meet reality: Finnish teachers' practices in linguistically diverse classrooms. *Journal of Language, Identity & Education*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/15348458.2021.1991801>

Helakorpi, J., Holm, G. & Liu, X. (2023). Education of pupils with migrant backgrounds: A systemic failure in the Finnish system? Teoksessa M. Thrupp, P. Seppänen, J. Kauko & S. Kosunen (toim.), *Finland's famous education system. Unvarnished insights into Finnish schooling* (s. 319–334). Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-19-8241-5>

Sinkkonen, H.-M., Kyttälä, M., Karvinen, O. & Aunio, P. (2011). Maahanmuuttajalasten erityisluokkasiirrot – syynä todelliset oppimisvaikeudet vai heikko kielitaito? *NMI-bulletin*, 21(1), 14–25. <https://bulletin.nmi.fi/2011/01/03/maahanmuuttajalasten-erityisluokkasiirrot-syyna-todelliset-oppimisvaikeudet-vai-heikko-kielitaito/>

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, M., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. (2022). *Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/09/KARVI_1922.pdf

Vipunen. (2023). *Esi- ja perusopetuksen oppilaat vuosiluokittain*. Vieraskieliset oppilaat. Haettu 7.3.2023 osoitteesta <https://vipunen.fi/fi-fi/perus>

Kirjoittaja

Raisa Harju-Autti,
FT, (ma.) yliopisto-opettaja,
kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta,
Tampereen yliopisto,
raisa.harju-autti@tuni.fi

Kirjoittajan kuva: Jonne Renvall/Tampereen yliopisto.

Kirjoittaja

Hanna-Maija Sinkkonen,
dosentti,
Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto,
hanna-maija.sinkkonen@utu.fi

Kirjoittaja

Minna Kyttälä,
dosentti,
apulaisprofessori (Tenure Track)
Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto,
minna.kyttala@utu.fi

Kirjoittajan kuva: Saimi Lupala.